

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

257 ק"מ 099 ו'ס' 099 ו'ס' 099 ו'ס' 099 ו'ס' 099 ו'ס'
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: זריקת הנשמות מהגיהנם בחודש כסלו

לכל שבט ושבט שיצילהו ואין עונה וכשקורא לאשר בן יעקב משיב:
קראת משנה מימך? אם אומר לו הן, מיד מוציא אותו מגיהנם
בזכות המשנה וז"ה "מאשר שמנה לחמו" אותיות 'משנה' והוא
נותן מעדני מלך בגן עדן.

ויש לומר, כי זילפה נקראה שמה כן, מפני שעיניה היו זולפות
דמעות על צערה של לאה, לכן בנה אשר, גם הוא אינו מסוגל
לראות בצערו של השני, ומוציאו אפילו מהגיהנם.

לפי זה יש לומר כשם שאשר יש בו כח מאמו זילפה שאינו יכול
לראות בצער השני, לכן מוציא את מי שלומד משניות מן
הגיהנם, אף גר אינו יכול לראות בצער השני, ולכן בחודש שלו הוא
חודש כסלו, מוציא את החוטאים מן הגיהנם.

ומכיון שבחודש שכסלו מתעורר כוחו של שבט גד, שלא יכול היה
לראות בצערו של השני, ומוציא נשמות אבודות מן הגיהנם, לכן
כוחו של חג החנוכה שעיקרו בחודש כסלו, להשפיע אפילו על
האנשים הנמוכים ביותר שמקומם בגיהנם. וכמו שכתב בספה"ק שם
משמואל (תולדות תרע"ט) בשם אביו בעל האבני נזר, שסיפר מהרבי
הקדוש מלובלין זי"ע שפעם באו חסידים אליו ונתנו לו לאחר
הדלקת נרות חנוכה פיתקה ובה שמו של מוסר רשע מרושע, אשר
היה מרבה לצער את היהודים במקומו. וביקשו מהחזקה שיתפלל
עליו שימות וכך יפסיק לצערם. אולם כשראה החזקה מלובלין את
שמו, התפלא ואמר ששמו ונשמתו מאירים בכל העולמות. התפלאו
החסידים שכך אומר רבם על רשע מרושע כזה, והמתינו למחרת
בבוקר, לאחר התפילה שוב הגישו לו את שמו של אותו רשע,
והפעם קיללו הרב וזעקו רשע מרושע כמותו, יש להענישו.

התפלאו החסידים ושאלו את החזקה מה נשתנה זה מזה, מדוע
אתמול אמר שנשמתו מאירה בכל העולמות, ועכשיו אמר שהוא
רשע. השיב להם החזקה, אתמול הוא הדליק נרות חנוכה ומחמת
אותה הדלקה האירה נשמתו בכל העולמות.

הרי שאפילו אדם רשע כאשר הדליק נרות חנוכה נשמתו האירה בכל
העולמות.

ולדרכינו יש לומר כי זה בכוחו של שבט גד המתעורר בחודש זה,
להשפיע אפילו על הנשמות הנמוכות ביותר.

בזה נבוא ונבאר עוד "בני יששכר" (מאמרי חודש כסלו טבת מאמר ב' אות
כ"א) מביא את דברי הזוה"ק (פרשת חיי שרה דף קלא.) שאומר: שאפילו
אותם גופים שבאו לעולם להשלים את עצמם, ונכשלו בתפקידם
ולא השלימו את עצמם, אולם אי יהי זכאין, יזמין הקב"ה להשפיע
עליהם רוח מאור הגנוז – ויקומו גם הם לתחיה. והקשה הבני
יששכר, כיון שמדובר על גופות שלא תוקנו כראוי, היאך אומר "אי
זכאין"? וביאר שכוונת "זכאין" למי שהדליק נר חנוכה, שמצות נר
חנוכה היא הארת אור הגנוז, ולכן הגם שלא תיקנו את כל גופם
כראוי, מכל מקום יושפע עליהם רוח חיים מן האור הגנוז האור כי
טוב, ויקומו לתחיה. עכ"ד.

וצריך להבין, מהי מעלת נרות חנוכה אשר על ידם זוכים לקום
לתחיית המתים?

אולם לפי דרכינו יש להסביר שעל ידי הדלקת נרות חנוכה מעורר
את גד, אשר כל עניינו להוציא את האדם מן המיצר, ואף מוציאו מן

מובא בספר יצירה שחודש כסלו מזלו קשת, ועוד מובא בילקוט
ראובני: שחודש תשרי מזלו מאזניים, כי שוקלים עוונותיו לגיהנם,
ואילו חודש כסלו מזלו קשת, שזורקין אותו מן הגיהנם.

ויש להביא רמז בזה, בספר מסורת הברית (פרשת פנחס) מחשב,
שהרשעים נידונים בגיהנם רל"ג ימים בשנה. וזה לשונו: המשנה
במסכת עדיות (פרק ב' משנה י') אומרת, משפט רשעים בגיהנם, שנים
עשר חדש, שנאמר (ישעיה ס"ו, כ"ג) "והיה מדי חדש בחדשו". וכתב
במגלה עמוקות ע"פ הזוהר, שבכל שבוע יש לרשעים מנוחה בגיהנם
נ"א שעות. ואם כן צא וחשוב שנ"ד יום שנות הלבנה שהיא שנה
פשוטה והן הנה חמישים שבועות, ובכל שבוע יש להם מנוחה נ"א
שעות שהם שני ימים ושלוש שעות, ועולה לתוך שנה מאה וששה
ימים ושש שעות וכו'. ובכל ראש חודש יש להם ג"כ מנוחה כמו
שכתב הזוהר שם. ובכל שנה פשוטה הם ששה חודשים חסרים
וששה מלאים, נמצא שהם ח"י ימים ראש חודש, סך הכל שיש להם
מנוחה הן קכ"ד ימים ושש שעות, ממילא נשארו הימים שנידונים
בהם הם רל"ג ימים, וסימן לדבר (תהילים ל"ו, י"ב) "אל תבואני רג"ל
גאוה וכו'. עכ"ל.

לפי זה יש לומר שהדלקת נרות חנוכה עד שתכלה "רגל" מן השוק,
היינו שבחנוכה שחל בחודש כסלו, יוצאים הנשמות שנדונות רג"ל
ימים מהגיהנם.

וצריך להבין, מה מעלת חודש כסלו אשר בו זורקים את החוטאים
מן הגיהנם?

ונראה לפרש, כאשר רחל אמנו רואה שאינה נפקדת, היא מנסה
לעשות מה שעשתה שרה, ונותנת את שפחתה בלהה ליעקב,
במחשבה אולי אבנה גם אנכי ממנה, רואה זאת לאה ואף היא נותנת
את שפחתה זילפה ליעקב. ונשאלת השאלה, לכאורה, מה עניינה של
זילפה? הרי לאה היו לה ילדים?

אלא אומר רבי יהונתן אייבשיץ, ללבן היו ארבע בנות שתיים
מהאשה עיקרית – רחל ולאה ואילו בלהה זילפה נולדו מהפילגש,
ולכן היו שפחות ללאה ורחל. אחרי שלקח יעקב את בלהה נמצא
ששלוש אחיות (מאב) נשואות ליעקב ורק זילפה נשארה לבדה, אמרו
שלושת הנשים ליעקב שאי אפשר לפגוע כך בזילפה, ולכן ביקשו
ממנו שישא גם את זילפה ויעקב הסכים עמן ונשא לאשה את
זילפה.

והנה, ממעשה אצילי זה נולדו לזילפה שני השבטים הקדושים: גד
ואשר.

ובעניינו של שבט גד כתב הגאון רבי חיים פלאגי' בספרו מועד לכל
חי (סימן כ"ו סעיף ה'): וביום י' לחדש שנולד גד כמו שכתוב שם. יהיה
היום הזה למזל טוב לכל העושה דבר, וביום טובה יהיה טוב, כי
זכות גד חופף עליו כל היום ההוא, וכן כל חדש כסליו, כי מזלו גד
יהיה מוצלח להרים מזלו, לכל עסקיו וכל ענייניו, בעזרתו יתברך
שמו.

כמו כן בנה השני של זילפה אשר, יש בו סגולה מיוחדת, שכתב
החיד"א בספרו שם הגדולים (ערך תלמוד בבלי) בשם מדרש תלפיות
בשם האריז"ל, שלאחר פטירתו של אדם כשדנין אותו לגיהנם קורא

הגיהנם ולכן בזמן תחיית המתים יעמוד הוא ועורר את זכותם של אותם אנשים ויזכו על ידו לקום בתחיית המתים.

כמו כן מצינו כי אליהו הנביא בא משבט גד (עי' בר"ר עא, ט מדרש תנחומא פרשת ויחי סימן ז"ב), לכן הוא עתיד לבשר את הגאולה לעם ישראל, כי אינו יכול לראות בצערם של ישראל.

כמו כן מצינו במדרש תלפיות (ענף אליהו הנביא) שכל מי שיש לו צרה יזכיר שמו של אליהו הנביא זכור לטוב, ועל ידי זה לוקח אליהו הנביא את הצרה על גבו ומצילו. יעו"ש. ולדרכינו יש לומר, כיון ששבט גד אינו יכול לראות בצערם של השני, לכן אליהו הנביא לא יכול לראות בצערם של יהודי ומצילו מכל צרה.

אולם נראה לתת הסבר אחר בסגולת חודש כסלו להוציא מן הגיהנם, שכן בנוסח תפילת "על הנסים" הנאמרת בימי חנוכה אנו אומרים "בימי מתתיהו בן יוחנן בהן גדול חשמונאי ובניו", ולמדים אנו כי רצו חז"ל להדגיש את חלקם של הבנים בנס חנוכה, חנוכה הוא מלשון חינוך ההדגשה היא של "בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו", היינו גם אביו של מתתיהו וגם בניו הלכו בדרך ה'. לכן גם נרות חנוכה הם "נר איש וביתו" להשריש את הדרך כל בני המשפחה.

לכן הרגיל בנר היווין ליה בנים תלמידי חכמים (שבת כג), והיינו, סגולת נר חנוכה להשפיע על בניו שימשיכו בדרך התורה והמצוות.

כשזוכה האדם שיש לו בנים תלמידי חכמים ההולכים בתורת ה', הרי הם במעשיהם הטובים מוציאים אותו מן הגיהנם, לכן בכח חודש כסלו שעיקרו חינוך בניו, על ידי זה יכול להוציא מן הגיהנם את החוטאים.

ובענין זה פירש הגאון רבי יצחק הוטנר זצוק"ל דברי חז"ל (עירובין ע:) "ברא כרעא דאבוה", וצריך ביאור, מדוע הבן נחשב ל"רגל" של אביו?

וביאר, כי מכיון שגורם הבן לאביו להמשיך להיות בבחינת "מהלך" גם לאחר מותו, כי כל רגע ורגע מעלים את נשמתו מהיכל להיכל, לכן "ברא כרעא דאבוה", כלומר, שהבן נותן לאב את הכח הנטוע ב"רגל", היינו כח ההליכה – להמשיך ולעלות ממדרגה למדרגה בעולמות העליונים.

וכן החיד"א כתב לרמז ענין זה בפסוק (משלי כ, ז) "מתהלך בתומו צדיק, אשרי בניו אחריו". שהאותיות "בתומו" הם אותיות "במות", ונרמז בזה, כי האדם לאחר מותו ממשיך להתעלות ולהלך מעולם לעולם, בזכות מעשיהם של בניו.

ודבר זה נרמז ב"קשת" – המזל של חודש כסלו, שכן הקשת ככל שמתוח את החץ למטה, כך יעוף למקום גבוה יותר. כך אצל האדם, ככל שהבן מתאמץ יותר כאן למטה, משפיע על אביו שנמצא שם למעלה.

הסבר שלישי על סגולתו של חודש כסלו להוציא מן הגיהנם, שכן מהותו של חודש כסלו לחזק את האדם בענייני בטחון בה', כמו שכתב הגאון רבי צדוק כהן מלובלין בספרו פרי צדיק (בראשית, ראש חודש כסלו) שהשם כסלו משמעותו הוא מבטח ועוז כפי שנראה בפסוק (איוב ל"א, כ"ד) "אם שמת י זהב כסלי וְלַפְתָּם אִמְרָתִי מִבְּטַח", (מעניין לציין שבאנגלית "פֶּסְטָל" פרושו מבצר). נמצא כי תפקיד האדם בחודש כסלו להתחזק בענין הבטחון. וכל נצחונם של החשמונאים היה על ידי בטחונם בה', שעל אף שהיו מעט לעומת המספר הרב של צבא יוון, קמו עליהם ונצחום.

מצינו, בפרשת ויחי, מובאות הברכות של יעקב אבינו לבניו. במדרש מסופר כי כאשר הגיע תורו של דן להתברך, הוא נכנס אל אביו בחשיכה ובנכאות רוח, כאומר, 'איזו ברכה תברכני, בשעה שיותר מבן יחיד אין לי ואף הוא חרש שאינו שומע' (סוטה יג), אמר לו יעקב אבינו, איעצך – לישועתך קיויתי ה', קווה אליו בכל ליבך ונפשך, זכור כי יש מנהיג לבירה והכל בחשבון, האמן בו, בטח בו, וקווה אליו כי רק בכוחו להושיעך.

דן קיים את ברכת אביו, התחזק באמונה תמה בישועת ה', וזכה שמבנו יחידו זה נתרבה שבטו להיות ל'ארבעה ושישים אלף וארבע מאות' ראשי אב – שבט דן הוא השני בגודלו במנין השבטים.

החפץ חיים על התורה בפרשת השבוע כותב כך: "המתבונן בקורות הדורות יראה דבר פלא, שלבנימין היה 'עשרה בנים' קדושים בריאים ושלמים, ואילו לאחיו דן לא היה כי אם בן 'אחד יחיד ומיוחד', והיה נראה שעל דן לקנא בבנימין... אמנם כל זה אינו אלא בהבטה חיצונית לזמן קצר, כי הרי בסוף דבר עלה מנין בני דן לארבעה ושישים אלף, לעומת בני בנימין שלא היו אלא 'חמישה ושלשים אלף'. 'הא לך', מסכם החפץ חיים, 'שלא הנראה לאדם בזה העת – היא ההבטה הנכונה על הקורה בעולם, ההבורא מנהיג את עולמו בחשבון, פעמים שחשבון זה מתגלה לנו אחרי שנים, פעמים לאחר דורי דורות, ופעמים שלא יתגלה לנו לעולם, אך מאמינים בני מאמינים אנו שכן הוא'.

"כסליו" אומר רבינו יוסף חיים בספרו בן איש חי (שנה ראשונה - הלכות חנוכה פרשת מקץ סעיף ב'): ואמרתי בסייעתא דשמיא, דלכן היה הנס בחודש כסליו, דראשו וסופו כ"ו, מספר שם הו"ה, ואותיות הנשארים באמצע הם ראשי תיבות, לפורקן סברית יה"ה, שהוא תרגום של פסוק לישועתך קויתי ה'. ע"כ.

חודש כסלו כל עניינו לחזק את האדם באמונה ובבטחון בה'.

ומצינו כי הבוטח בה' ניצל מן הגיהנם, כמו שכתב השל"ה הקדוש (שער האותיות אות ק) על הפסוק "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירע רע כי אתה עימדי", שפסוק זה מתפרש על הגיהנם, ומלמד, כי הבוטח בה' ניצל מדינה של גיהנם.

לאור דברינו יש להסביר מה שכתב הרמ"א (א"ח סימן קפ"ז סעיף ד) וז"ל: "ואומרים על הנסים בחנוכה ובפורים, קודם ועל הכל וכו'; ואם לא אמרו, אין מחזירין אותו. ומ"מ יוכל לאומרו בתוך שאר הרחמן, ויאמר: הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה בימים ההם וכו', והכי נהוג. ע"כ.

ותמהו הפוסקים (ישועות יעקב סימן תרפ"ד, שערי תשובה סימן קפ"ז סעי' ד), הלוא הלכה פסוקה היא שאסור לבקש על מעשה נסים, וכפי ששינוי בברכות (נד). היתה אשתו מעוברת, ואומר יהי רצון שתלד אשתי זכר, הרי זו תפלת שוא. ע"כ. צא ולמד ממעשה דרבא (תענית כד) שהלקה אחד משום שבא על נכרית ומחמת כן נפטר האישי. ונשמע הדבר בבית שבור מלכא ורצה לצער את רבא על כך. אלם אמו הזהירתי (שהיא היתה אוהדת יהודים כמו שמצינו בב"ב ח. ששלחה ארנק של דינרים לרב יוסף שהיה גבאי צדקה ואמרה לו "ליהוי למצוה רבה", והוא עיין מה כוונתה שהיא אמרה "מצוה רבה", עד שהבין שהכוונה היא לפדיון שבויים. ובב"ב י: שלחה ארבע מאה דינרי לקמיה דרבי אמי ולא קבלניהו שדרינהו קמיה דרבא וקבלניהו משום שלום מלכות. וכך פסק הש"ע ביר"ד סימן רנ"ד סעיף ב', שאף שאין מקבלים צדקה מן הגוי, אבל שר עובד כוכבים ששלח ממון לישראל לצדקה, אין מחזירין אותו משום שלום מלכות. ורש"י במסכת נדה דף כ: מסביר למה נקרא שמה "איפרא הורמיז", - נכרית היתה וכן שמה ואעפ"כ היתה משמרת עצמה מנדות וקרובה להתגייר ואף קרבנות היתה שולחת ולשון יוני איפרא חן כמו אפריון נמטייה לרבי שמעון (ב"מ דף קט). הורמיז - כמו (ב"ב דף עג) הורמיז בר ליליתא כלומר יופי שדים היה לה.

עכ"פ אומרת איפרא הורמיז אמא של שבור מלכא, שלא יהיה לך עסק עם היהודים, שכל מה שמבקשים מבורא עולם הוא נותן להם. אמר לה: מה זה? - מבקשים רחמים ובה גשם. אמר לה: זה משום שזמן של גשם הוא, אלא שיבקשו רחמים עכשיו בתקופת תמוז ויבוא גשם! שלחה לרבא: כוון את דעתך ובקש רחמים שיבוא גשם. ביקש רחמים ולא ירד גשם. אמר לפניו: רבונו של עולם "אלהים באזנינו שמענו אבותינו סיפרו לנו פועל פעלת בימיהם בימי קדם" ואנו בעינינו לא ראינו! בא גשם עד שנשפכו המרזבים של ציפורי לחידקל... בא אביו נראה לו בחלומו ואמר לו: מי זה שמטריח לפני השמים כל כך? אמר לו: שנה מקומך, אל תישן הלילה במיטה שבה אתה רגיל לישון. ואכן הלך לישון במקום אחר, למחרת הוא רואה את המיטה שלו נקובה בסכינים, שהמזיקים רצו לפגוע בו על ששינה את הטבע, וביקש גשם בתקופת הקיץ.

נמצא שאסור להטריח כלפי מעלה ולבקש דברים למעלה מן הטבע, ואם כן כיצד הותר בחנוכה לבקש "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים"?

מתרץ הגאון רבי יוסף שאול נתנזון זצ"ל בעל שואל ומשיב בספרו דברי שאול בדרוש לחנוכה, שכל האיסור נאמר רק לשאר ימות השנה, אז אסור לבקש על הנהגה ניסית, כי בזה הוא משדד בריאת שמים וארץ, אבל בימי חנוכה שכל העולמות מתנהגים בהנהגה ניסית, ובימים האלו הנס הוא בטבע הבריאה, אם כן כשם שמבקש בכל השנה כולה על הטבע, כך בידו לבקש על הנס בחנוכה, ולכן אפשר להתפלל "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים".

כיון שחודש כסלו מסוגל להתחזק בו במידת הבטחון בה', הרי שהבוטח בה' זוכה להנהגה ניסית ועל טבעית לכן יכול הוא לבקש ניסים מעל הטבע.

ספר

"נחלת שדה תנאים ואמוראים"

חידושים בדרך הדרוש והאגדה בענייני מעשיהם והנהגותיהם של התנאים והאמוראים

להזמנות 0504145482